

Драгана Грујић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
dragana.grujic@fil.bg.ac.rs

<https://doi.org/10.18485/melissa.2019.18.1.ch7>
01-055.2(497.11)

ДОПРИНОС ЖЕНА РАЗВОЈУ СРПСКЕ БИБЛИОГРАФИЈЕ

Сажетак: Иако се српска библиографија развија од XVIII века, значајна достигнућа жена у о овој области бележимо тек у XX веку, посебно након Другог светског рата. У раду ће бити указано на истакнуте библиотекарке које су посебан траг оставиле у српској библиографији, попут Људмиле Михаиловић прве библиотекарке Народне библиотеке Србије и сараднице Библиографског одељења на Филозофском факултету, Љубице Марковић, Смиље Мишић, свестране Олге Срдановић Бараћ, Вере Сечански, ауторке једног од првих библиографских уџбеника код нас, потом добитница Награде „Душан Панковић” за остварења у области библиографије, као и жена које су учествовале у развоју библиографије на националном нивоу.

Кључне речи: национална библиографија, Људмила Михаиловић, Љубица Марковић, Смиља Мишић, Олга Срдановић Бараћ, Вера Сечански, Награда „Душан Панковић”.

Дискусија Краљевске музичке академије у Великој Британији отворена је 1893. питањем: *где су све те жене?* Исто питање може да се постави и у другим областима. Тражећи од-

говор на питање где су жене у српској библиографији изучаван је период од утемељења библиографије код нас у XVIII веку до развоја савремене библиографије у XX веку, када добија пуни замах као резултат рада не само појединаца, већ институција.

У другој половини XIX века жене се све више ангажују у друштвено-културном животу Србије. Томе је допринела и Виша женска школа у Београду основана, захваљујући залагању Косте Цукића и Љубомира Ненадовића 1863. године, као прва средња женска школа „и то не само у Србији већ и у целој српству” и тај јединствени статус задржала је више од тридесет година. Прво удружење српских жена, Београдско женско друштво, основано је 1875. године захваљујући идејама Катарине Миловук, а под покровитељством кнегиње Наталије. Женско друштво је велику пажњу посвећивало информисању и образовању жена. Само четири године након оснивања, Друштво покреће први женски часопис *Домаћица* који је без прекида излазио од 1879. од 1941. године, а 1887. године оснива своју библиотеку чији фонд је обухватао око 400 публикација.

Међутим, упркос овим потврдама о ангажовању жена у јавном животу Србије, још увек ни у 18. ни у 19. веку нема помена жена у српској библиографији. То је период када ова област првенствено почива на ангажовању и ентузијазму појединаца попут Захарија Орфелина и Стефана Новаковића у 18. веку, а век касније теорију и историју српске библиографије задужили су Лукијан Мушицки, Димитрије Давидовић, Георгије Магарашевић, Антоније Арновљев Арнот, Милош Поповић, Стојан Новаковић... Као што се може уочити, међу истакнутим личностима, нема женских имена. Разлози леже у политичким, економским, али и социјалним и породичним односима.

У првој половини XX века, забележена су спорадична бављења жена библиографијом. У издању Српске краљевске академије 1935. године објављен је, као посебно издање, *Југословенски библиографски годишњак за 1933. годину*¹, израђен у Народној библиотеци у Београду. Грађу за ову библиографију су, уз Александра Перишева, прикупиле Софија Стојановић, Софија Матић и Људмила Михаиловић, која је извршила и редакцију. Иако је рад био повод бројних расправа, представља значајан допринос библиографији. Након уништења Народне библиотеке Србије 1941, сведок је наше културне историје и издавачке продукције. Нажалост, библиографски годишњак за 1934. годину није објављен.

Људмила Михаиловић, је своју посвећеност библиографији показала као библиотекарка Народне библиотеке Србије и као стална хонорарна сарадница Библиографског института.² Доласком у Народну библиотеку Србије, 1923. године, као студенткиња Филозофског факултета постала је прва жена библиотекар у Народној библиотеци Србије. Своје знање из области библиотекарства употпунила је школске 1924/1925. године на курсу за библиотекарке на Сорбони. Након Другог

1 *Југословенски библиографски годишњак = Annuaire bibliographique Yougoslave: за 1933 год.: израђен у Народној библиотеци у Београду* (Београд: Српска краљевска академија, 1935).

2 Институционализовано бављење српском библиографијом започето је на Филозофском факултету у Београду захваљујући залагању професора Павла Поповића који је био први управник Библиографског института. Нажалост, рад на ораганизованом попису ретроспективне издавачке продукције за период 1868–1905. прекинуо је рат. Професор Драгољуб Павловић 1938. долази на чело Института, а исте године стална сарадница постаје Људмила Михаиловић. Њен главни задатак био је да допуни и изврши редакцију ретроспективне библиографије која би се надовезала на Библиографију Стојана Новаковића.

светског рата учествовала је у обнови Народне библиотеке Србије. Рад на библиографији наставила је објављујући стручне прилоге у *Библиотекару – Поводом питања библиографије: једно мишљење*³, приказе *Библиографије југословенских листова и часописа, Београд 1950*.⁴ и *Словенске библиографије 1945 –1947, Љубљана 1948*,⁵ којима је уједно потврдила праћење нових издања на пољу библиографије. Своја знања из ове области делила је током многобројних предавања са другима. Међу њеним радовима посебно се издваја прилог о националној библиографији у којем указује на значај ретроспективне и текуће националне библиографије, потешкоће у раду и предлаже решење – оснивање националног библиографског института који би добијао обавезни примерак:

„У нашој земљи питање националне библиографије тражи хитно решење. Ми немамо ни једну библиографију која би обухватила сву штампану књижну продукцију од првих наших књига до данас... Према томе, и поред оснивања библиографских института појединих народних република јавља се потреба за оснивањем савезног библиографског института чија би дужност била да ради општу југословенску библиографију, како текућу тако и ретроспективну.”⁶

Према Архиви Друштва библиотекара једно у низу предавања на тему *Шта је библиографија и њен значај* одржала је и

- 3 Људмила Михаиловић, „Поводом питања библиографије: једно мишљење”, *Библиотекар* год. 1, бр. 1 (1948): 47–49.
- 4 Људмила Михаиловић, „Библиографије југословенских листова и часописа, Београд 1950”, *Библиотекар* год. 2, бр. 2/3 (1950): 280–281.
- 5 Људмила Михаиловић, „Slovenska bibliografija 1945–1947. Izdala NUK, Ljubljana, 1948”, *Библиотекар* год. 1, бр. 4 (1949): 465–466.
- 6 Људмила Михаиловић, „Поводом питања библиографије: једно мишљење”, *Библиотекар* год. 1, бр. 1 (1949): 48–49.

путем радио емисија.⁷ Поред рада на библиографији бавила се предметним каталогом и превођењем са руског језика, о чему сведочи библиографија њених превода од деветнаест библиографских јединица за период 1921–1959.⁸

Још један удружен и организован библиографски рад резултирао је *Библиографијом књига женских писаца у Војводини, Србији, Јужној Србији и Црној Гори до свршетка 1935.*⁹ у издању Удружења универзитетски образованих жена¹⁰. Према предговору грађу за ову библиографију прикупила је „углавном г-ђа Надежда Петровић, библиотекар Народне библиотеке; допуне су извршиле и спремиле за штампу Г-ђе Паулина Албала, професор, Милица Војиновић и Љубица Марковић, професори и библиотекари Универзитетске библиотеке у Београду”.¹¹ Наслове дела које су угластим заградама уредно наведени за сваку публикацију превела је на француски Даница Влајић-Замбони, а при коректури помагала је Јелена

7 Архива Друштва Библиотекара НР Србије бр. 32 (24. маја 1948).

8 Живорад П. Јовановић, „Прилог библиографији превода Људмиле Михаиловић”, *Библиотекар* год. 14, бр. 3 (1962): 220–221.

9 Udruženje univerzitetski obrazovanih žena u Jugoslaviji, *Bibliografija knjiga ženskih pisaca u Jugoslaviji = Bibliographie des livres des femmes auteurs en Yougoslavie* (Beograd; Ljubljana; Zagreb: Udruženje univerzitetski obrazovanih žena u Jugoslaviji, 1936).

10 У жељи да помогну и подрже девојке током формалног образовања, угледне интелектуалке основале су у Краљевини Југославији 1927. године Удружење универзитетски образованих жена. Рад Удружења предводила је Паулина Албала. (в. Marija Obradović, „Udruženje univerzitetski obrazovanih žena u Jugoslaviji 1927–1941. godine”, *Srbija u modernizacijskim procesima 19. i 20. veka: položaj žene kao merilo modernizacije* (Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, 1998), 252–253).

11 Udruženje univerzitetski obrazovanih žena u Jugoslaviji, *Bibliografija knjiga ženskih pisaca u Jugoslaviji*, 6.

Стојковић-Поповић. У раду су се ослањале на библиографију Стојана Новаковића и попут искусних библиографских зналаца грађу су настојале да опишу *de visu*, увидом у сам материјал. За публикације које нису могле да пронађу, податке су прикупљале у каталозима књижара и издавача, као и из серијских публикација. Уз уредно приложену методологију рада, изразиле су наду „да ће ова библиографија послужити као добар основ за израду потпуније и боље библиографије штампаних радова наших жена”,¹² а она и данас представља значајан извор информација и полазиште за даља истраживања. Скенирана се може наћи у оквиру сајта *Књиженства*.¹³

*Љубица Марковић, библиотекарка и начелница Одељења славистике у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић” у Београду, уз Људмилу Михаиловић иницијатор оснивања првог стручног библиотечног удружења, поред писања о ангажовању жена у српској поезији, бавила се библиографијом. У Гласнику Народне библиотеке 1940. објављује чланак о Павлу Поповићу и његовим заслугама за наше библиотеке и библиографски рад.*¹⁴ *О њеном стваралаштву сведоче текстови Милице Продановић¹⁵ и Исидоре Секулић.¹⁶*

12 Udruženje univerzitetski obrazovanih žena u Jugoslaviji, *Bibliografija knjiga ženskih pisaca u Jugoslaviji*, 6.

13 http://www.knjizenstvo.rs/uploads/attachment/vest/1/bibliografija_1936.pdf

14 Љубица Марковић, „Павле Поповић: његове заслуге за наше библиотеке и библиографски рад у нас”, *Гласник Народне библиотеке: годишња библиографија Народне библиотеке и извештаји о раду* год. 1, св. 5–6 (1940): I–VI.

15 Милица Б. Продановић, „Љубица Марковић”, *Библиотекар* год. 1, бр. 3 (1949): 313–314.

16 Исидора Секулић, „Помен, спомен, сећање: поводом десетогодишњице смрти Љубице Марковић, библиотекара Универзитетске библио-

Међутим, тек након Другог светског рата уочава се веће залагање жена у овој области. Ту се свакако издваја Смиља Мишић. Иако је још као студенткиња 1924. године почела да ради у библиотеци, након рата своје интересовање и знање усмерила је ка библиографији. Била је библиограф, библиотекар у Универзитетској библиотеци, управница Библиотеке Српске академије наука и уметности (1950) и председница Секције за библиографију Савеза друштава библиотекара Југославије (1953). Библиографија библиографија се код нас развија средном и у другој половини XX века, предговор једној таквој библиографији написала је Смиља Мишић.¹⁷ Као управница Централне библиотеке Српске академије наука заједно са Милицом Продановић, уз Душана Милачића, Милутина Иванушића, Едиба Хасанагића и Борислава Благојевића, учествовала је у изради ретропективне библиографије у оквиру Комисије коју је 1954. године оформио Савет за просвету и културу НР Србије. На основу искуства из праксе, објавила је текст о методама и потешкоћама у раду на ретроспективној националној библиографији књига.¹⁸

Смиља Мишић истакла се као учесница на Међународној конференцији библиографа у Варшави на којој је разматрано питање дефиниције појма националне библиографије. Исте године, 1957, о томе је објавила текст у којем је пренела своје мишљење о националној библиографији изнето током дискусије у Варшави: „... национална ретроспективна библиогра-

теке”, *Библиотекар* год. 9, бр. 1/2 (1957): 167–168.

17 Smilja Mišić, „Predgovor”, u *Bibliografija jugoslovenskih bibliografija: 1945–1955* (Beograd: Bibliografski institut FNRJ, 1958).

18 Смиља Мишић, „Рад на ретроспективној националној библиографији књига у Југославији: методи рада и проблеми”, *Библиотекар* год. 9, бр. 3/4 (1957): 204–214.

фија треба, по моме мишљењу, да обухвати сва дела националних аутора који су својом делатношћу унапредили своју националну културу и науку, без обзира на границе државе у оквиру којих су та дела штампана, без обзира на коме су језику писана; при томе најмање игра улогу питање у којој земљи је неки аутор привремено живео”.¹⁹ Овиме се супротствила изнетим ставовома, те је на конференцији закључено да „постоје разлике у схватању појма националне библиографије ... и да је немогуће доћи до јединственог схватања”. Питање принципа на којима почива национална библиографија и данас је актуелно. Нажалост, најзначајније дело – грађа за вишејезични термилошки речник библиотекарства и библиографије (око 4.000 термина) није успела за живота да објави. Њену библиографију објавила је Вера Сечански, такође значајно име у области библиографије.

Вера Бранковић Сечански дипломирала је 1952. године на Групи за јужнословенске језике и књижевности на Филозофском факултету у Београду. У Централној библиотеци Српске академије наука, данашњој Српској академији наука и уметности, радила је од 1948. Спско библиотекарство и библиографију задужила је ангажујући се у Друштву библиотекара Србије и Савезу библиотечких радника Југославије, уређивачком одбору гласила *Библиотекар...* Њен рад био је препознат и цењен о чему сведоче признања: диплома Друштва библиотекара Србије, диплома Савеза друштва библиотекара Југославије, Спомен плакета Града Београда и Спомен плакета Српске академије наука и уметности. Написала је и обја-

19 Смиља Мишић, „Међународна конференција библиографа у Варшави и питање дефиниције појма национална библиографија”, *Библиотекар* год. 9, бр. 3/4 (1957): 177–178.

вила запажене радове из области старе и ретке књиге²⁰ и библиографије. Посебно је значајан њен уџбеник у којем детаљно описује предмет библиографије у историјској димензији, те закључује:

„Библиографија се обавезно бави целокупношћу производа писмености, одабраних по одређеном критеријуму. Критеријум за одабир условљава систематизацију библиографије, која поред општих поставља пред библиографа и неке специфичне задатке.”²¹

Дуги низ година њен приручник био је основа за спремање и полагање стручног испита из Библиографије, о чему сведоче поновљена издања.²² Међу бројним радовима Вере Сечански издвајају се библиографски прилози о Георгију Михаиловићу²³ и Стојану Новаковићу,²⁴ о публикацијама *око Темишварског сабора*,²⁵ селективна библиографија

20 Запажени су радови о штампарији у Римнику, млетачкој штампарији Димитрија и Панае Теодосија, књиговезници Емануела Јанковића...

21 Вера Сечански, *Библиографија* (Београд, 1969), 175–272.

22 Вера Сечански, *Библиографија*: (скрипта за стручни испит) (Београд: Народна библиотека СР Србије, 1975). Поновљена издања 1978, 1980. и 1995. (репринт из 1975), сва у издању Народне библиотеке Србије.

23 Вера Сечански, „Прилог библиографији 18. века Србије са посебним освртом на Српску библиографију 18. века Георгија Михаиловића”, у *Сусрети библиографа '83* (Инђија: Народна библиотека „Др Ђорђе Натошевић”, 1984), 51–65.

24 Вера Сечански, „Приказ Луја Лежеа Српске библиографије за новију књижевност 1741–1867 Стојана Новаковића у париском часопису *Revue critique d'histoire et de littérature*, 1869, 29”, у *Сусрети библиографа '89* (Инђија: Народна библиотека „Др Ђорђе Натошевић”, 1990), 59–64.

25 Вера Сечански, „Сувремене публикације око Темишварског сабора 1790. године”, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* књ. 40, св. 3–4 (1974): 209–220.

Стефана Новаковића,²⁶ персонална библиографија радова Смиље Мишић која обухвата 41 библиографску јединицу.²⁷

Савременица Вере Сечански била је Олга Срдановић-Бараћ – фармацеут, књижевница, библиограф, чланица Југословенског академског певачког друштва, одборница Клуба пријатеља Француске, чланица Соколског друштва, Женског савеза Југославије, Научног друштва за историју медицине и фармације, Српског лекарског друштва. Њено стваралаштво обухвата путописе, песме, прилоге из библиографије, историје књижевности, ликовне приказе... Рођена је у Старој Пазови 1912, Земунску гимназију завршила је 1930. године, потом Пољопривредни факултет у Земуну и фармацију у Загребу. Као прва жена добила је награду за студентски светосавски рад. Иако се на појединим местима, посебно у електронским изворима, може пронаћи податак да је докторирала 1966, званична информација доступна на сајту Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ открива да је 1969. стекла звање доктора наука.²⁸ Након Другог светског рата радила је у Библиографском институту. Аутор је *Основа библиографије*,²⁹ једног од првих уџбеника из ове области код нас, којим је

26 Вера Бранковић Сечански, „Прилог биографији и библиографији Стефана Новаковића српског издавача и штампара крајем XVIII века”, у *Сусрети библиографа ’86–’87* (Инђија: Народна библиотека „Др Ђорђе Натошевић”, 1988), 12–21.

27 Вера Сечански, „Биографија и библиографија радова Смиље Мишић”, *Библиотекар* год. 33, бр. 1/6 (1981): 19–22.

28 Олга Срдановић-Бараћ, *Улога српског пољопривредног друштва и ’тежак’ у развоју пољопривреде Србије до Првог светског рата* (докторска дисертација), http://arhiva.unilib.rs/unilib/projekti/disetacije_2/fakulteti/ekonomski_fakultet.php (приступљено 26. 9. 2019).

29 Olga Srdanović-Barač, *Osnove bibliografije: principi-problemi: praksa-primena* (Beograd: Institut za spoljnu trgovinu, 1972).

допринела теоретском утемељењу библиографије пружајући једну од најчешће навођених дефиниција: „Библиографија је као сенка једва приметан, али нераздвојив пратилац културе. Уско везана за штампу, сустопице с развојем штампе, развија се и библиографија, тај статистички адресар књиге. Продире у све области друштвеног живота као водич кроз штампу. Постаје буквар више писмености за појединце, па и целе нараштаје, не о словима, већ о књигама. Буквар и путоказ ка оној књизи која нам треба.”³⁰ Поред уџбеника, објавила је публикацију *Библиографија српске пољопривредне књиге Србије и Војводине у XIX веку*³¹ и *текстове Библиографија, њена улога и могућности*³² и *Жене из Библиографије Стојана Новаковића*,³³ у којем је успела да споји интересовање за књижевност и знање из библиографије.

Као што је у XIX веку Георгије Магарашевић у првом броју *Летописа, Биографическе черте славны Сербалѧ*, позвао све који нешто знају о познатим, славним личностима и њиховим делима да јаве да се у „Лѣтопис Сербску стави и роду познатѧ учини“³⁴, тако су Женска мировна група и редакција листа *Панчевац* позвали грађане Панчева и околине да донесу „старе фотографије које чувају у породичним албумима или

30 Нав. дело. – Стр. III

31 Олга Срдановић-Бараћ, „Библиографија српске пољопривредне књиге Србије и Војводине у XIX веку”, (Београд: Научно дело, 1965).

32 Олга Срдановић-Бараћ, „Библиографија, њена улога и могућности”, *Библиотекар* год. 15, бр. 1 (1963): 30–34.

33 Олга Срдановић-Бараћ, „Жене из Библиографије Стојана Новаковића”, *Библиотекар* год. 14, бр. 2 (1962): 131–135.

34 Георгие Магарашевић, „Биографическе черте славны Сербалѧ”, *Сербске Лѣтописи* год. 1, част 1 (1825): 20 [30], <http://digital.bms.rs/ebiblioteka/pageFlip/reader/index.php?type=numerated&id=51&m=2#page/1/mode/1up> (приступљено 21. 12. 2019).

личним архивама, а на којима су овековечене активности, јавни, друштвени и културни ангажман жена у женским школама, добротворним и културно-уметничким друштвима и градским салонима”.³⁵ Захваљујући томе имамо сачувану једну од ретких фотографија Олге Срдановић-Бараћ.

Библиотека Матице српске изнедрила је стручњаке у области библиографије. У почетку, међу ретким женским именима, издвајају се Јелена Николић и Ђурђевка Љубибратић. Ј. Николић ће остати упамћена као оснивач Централног каталога Војводине, а у области библиографије као ауторка *Библиографије Матице српске*³⁶ за коју Лазар Чурчић истиче: „Та четири велика тома *Библиографије Матице српске* најлепши су прилог познавању издавачке делатности Матице, али и сведочанство о могућностима, упорности, знањима, вредноћи и савести њеног аутора. Са та четири тома она је основала и обележила за сва времена Библиографско одељење Библиотеке Матице српске”.³⁷ Њена библиографија обухвата и прилоге: *Грађа за библиографију библиотекарства Војводине*,³⁸ *Библиографија радова Рада војвођанских музеја*,³⁹

35 „Žensko lice grada: Olga Srdanović-Barač”, *Pančevac* <https://www.pancevac-online.rs/arhiva/arhiva/!4008/10zapisi.htm> (приступљено 21. 12. 2019).

36 Библиографија Матице српске објављена је у четири тома и обухвата издања Матице за период 1826–1975: Књ.1 : 1826–1949 (Објављено поводом 150 године Матице српске); Књ. 2: 1950–1965; Књ. 3: 1966–1970; Књ. 4: 1971–1975.

37 Лазар Чурчић, „Јелена Николић”, *Библиотекар* год. 40, бр. 3/4 (1988): 81.

38 Јелена Николић, „Грађа за библиографију библиотекарства Војводине”, у *Библиокарски годишњак Војводине* (Нови Сад: Магица српска 1962), 295–313; „Грађа за библиографију библиотекарства Војводине”, у *Библиокарски годишњак Војводине* (Нови Сад: Магица српска 1963), 193–202;

39 Јелена Николић, „Библиографија радова Рада војвођанских музеја,

Садржај билтена „Књижничар”⁴⁰ који је у периоду од 1952. до 1958. био гласило Библиотечког центра Аутономне покрајине Војводине, а објављен је у коауторству са Ирином Троицки.

Ђурђевица Љубибратић је на почетку библиографског рада Матице српске, заједно са Видом Зеремски и Маријом Чурчић, учествовала у изради библиографије и предметног регистра Седмице.⁴¹ Потом је самостално објавила библиографије о Матици (поводом 150-годишњице оснивања Матице српске),⁴² Младој Србадији⁴³ и Стражилову.⁴⁴ Једно од признања за успешан рад била је награда Милан Панић-Суреп.

Допринос жена огледа се и у самим почецима рада на аутоматизацији библиографског пословања. Инес Веслеј-Танасковић, творац и утемељивач југословенске научне информатике, своје знање поделила је седамдесетих година XX века на саветовању у организацији Југословенског библиографског института на којем су разматрани улога и задаци Универзалне библиографске контроле, оствариване уз учешће UNISIST-а

св. 11–20: регистар”, *Рад војвођанских музеја*, св. 20 (1971): 415–426.

- 40 Јелена Николић и Ирина Троицки, „Садржај билтена «Књижничар»: (свеска 1–28, 1952–1958)”, у *Библиотечарски годишњак Војводине* (Нови Сад: Матица српска, 1961), 172–195.
- 41 Вида Зеремски, Ђурђевица Љубибратић и Марија Чурчић, *Седмица: садржај и предметни регистар* (Нови Сад : Матица српска, 1972).
- 42 Ђурђевица Љубибратић, *Матица: садржај и предметни регистар* (Нови Сад : Матица српска, 1976).
- 43 Ђурђевица Љубибратић, *Млада Србадија: садржај и предметни регистар* (Нови Сад: Матица српска, 1982).
- 44 Ђурђевица Љубибратић, *Стражилово. 1, Садржај по ауторима* (Нови Сад: Матица српска, Рукописно одељење, 1989); *Стражилово. 2, Предметни регистар* остао је у рукопису, а објављен је три године након њене смрти, 1991, такође у издању Матице српске захваљујући Види Зеремски, Марији Чурчић и Леу Љубибратићу.

(Светски систем за научне и техничке информације) и националних библиографских агенција. Развијање Универзалне библиографске контроле (UBC) уз Универзалну доступности публикација (UAP) омогућило је развијање Универзалног приступа информацији (UAI), односно испуњавање предуслова за једнозначно идентификовање публикација и олакшану доступност крајњем кориснику. Инес Веслеј-Танасковић је као потврду за своје залагање у области библиотекарства добила, приликом обележавања Дана Библиотеке 6. априла 1975. године, плакету Народне библиотеке Србије. Такође, Олга Поповић је својим радом указала на значај UNISIST пројекта, Универзалне библиографске контроле, машински читљивог описа и основним предусловом за њихову реализацију – јединственост пописивања грађе у складу са међународним стандардима за библиографски опис за сваки тип публикације.⁴⁵

Заслуга за организовано бављење библиографијом припада Југословенском библиографском институту, Народној библиотеци Србије и Одељењу за библиографију. Међу женама на челу овог одељења била је Ксенија Лазих. Своје знање преточила је у бројне радове, попут персоналних библиографија, међу којима се издваја Библиографија посебних издања М. Панића-Сурепа,⁴⁶ чије име је носила престижна награда која се током три деценије додељивала у библиотекарству. За библиотечку делатност посебно су драгоцене њене стручне библиотекарске библиографије.⁴⁷

45 Олга Поповић, „Међународни стандарди за библиографски опис публикација као битни инструменти за успостављање јединственост система информација”, *Библиотекар* год. 9, бр. 3/4 (1974): 27–34.

46 Ксенија Б. Лазих и Миодраг Живанов, „Библиографија посебних издања М. Панића-Сурепа”, *Библиотекар* год. 20, бр.4 (1968): 327–339.

47 „Библиографска грађа о библиотекарству у Србији од 1868. до 1944.

Значајна је улога жена у изради националне библиографије, како текуће тако и ретроспективне. Рад на српској ретроспективној библиографији књига за период од 1868. до 1944. године настављен је уз ангажовање Ксеније Лазић, Јелене Јелић, Љубице Ђорђевић, Вере Сечански, Душице Гутеше, Вере Михаиловић... Почетком 1988. године конституисан је Уређивачки одбор Српске библиографије. Први председник Одбора био је академик Радован Самарџић, чланице су биле проф. др Десанка Стаматовић, проф. др Злата Бојовић и проф. др Александра Вранеш.

Стручно-научни скуп посвећен библиографији под називом *Сусрети библиографа у спомен на др Георгија Михаиловића* од 1983. године одржава се у Инђији. Том приликом се, од 1996. године, додељује *Митровданска повеља* за изузетна достигнућа у овој области, која од 2012. носи назив Награда „Душан Панковић”⁴⁸. Прва жена лауреат ове награде (2010) била је Силвија Ђурић, библиотекар и библиограф Народне библиотеке Србије. Касније су ову престижну награду понеле Вида Зеремски (2004), Марија Чурчић (2008), Марија Орбовић (2012), Здравка Радуловић (2014), Марија Јованцаи (2016) и 2018. добитница је била Гордана Ђилас, библиотекар и библиограф Библиотеке Матице српске.

год.: (књиге, брошуре и чланци у књигама)”; „Библиографска грађа о библиотекарству у Србији од 1868–1968. године: (књиге и брошуре)”; „Библиографска грађа библиотекарства Србије 1968–1974: књиге и брошуре”; Југословенска библиотекарска библиографија објављивана за сваку годину у периоду од 1973. до 1982. године. Сви библиографски прилози објављивану су у часопису *Библиотекар*.

- 48 Награда носи име библиографа и библиотекара Народне библиотеке „Др Ђорђе Натошевић” и једног од иницијатора стручно-научног скупа *Сусрети библиографа*.

У овом раду акценат је првенствено на женама које су крчиле пут библиографији и посвећено се бавиле библиографским позивом када он још није био довољно признат. Свакако је уз наведена имена, посебно од друге половине XX века, још много жена које су на том путу оставиле траг. За све њих заједничка одлика је да су познаваоци књиге, библиофили, ентузијастички... Иако су све ове жене предано радиле и многе још увек доприносе развоју српске библиографије, сачиниле су исцрпне персоналне библиографије бележећи публикације, пружајући увид у постигнућа и одајући признање истакнутим ствараоцима, за многе од њих исцрпне библиографије још нису сачињене. Оне малобројне, често селективне, сакривене су најчешће међу старијим бројевима *Библиотекара* и на страницама *Сусрета библиографа*.

Литература и извори:

1. *Архива Друштва Библиотекара НР Србије* бр. 32 (24. маја 1948).
2. Бранковић Сечански, Вера. „Прилог биографији и библиографији Стефана Новаковића српског издавача и штампера крајем XVIII века”. У *Сусрети библиографа* ’86–’87, 12–21. Инђија: Народна библиотека „Др Ђорђе Натошевић”, 1988.
3. „Žensko lice grada: Olga Srdanović-Barać”. *Pančevac*. <https://www.pancevac-online.rs/arhiva/arhiva/!4008/10zapisi.htm> (приступљено 21. 12. 2019).
4. Зеремски, Вида, Ђурђевка Љубибратић и Марија Чурчић. *Седмица: садржај и предметни регистар*. Нови Сад: Матица српска, 1972.
5. Јовановић, Живорад П. „Прилог библиографији превода Људмиле Михаиловић”. *Библиотекар* год. 14, бр. 3 (1962): 220–221.

6. Југословенски библиографски годишњак = *Annuaire bibliographique Yougoslave: за 1933 год.: израђен у Народној библиотеци у Београду*. Београд: Српска краљевска академија, 1935.
7. Лазић, Ксенија Б. и Миодраг Живанов. „Библиографија посебних издања М. Панића-Сурепа”. *Библиотекар* год. 20, бр.4 (1968): 327–339.
8. Љубибратић, Ђурђевка. *Матица: садржај и предметни регистар*. Нови Сад : Матица српска, 1976.
9. Љубибратић, Ђурђевка. *Млада Србадија: садржај и предметни регистар*. Нови Сад: Матица српска, 1982.
10. Љубибратић, Ђурђевка. *Стражилово. 1, Садржај по ауторима*. Нови Сад: Матица српска, Рукописно одељење, 1989.
11. Магарашевић, Георгие. „Биографическе черте славны Сербаля”. *Сербске Лѣтописи* год. 1, част 1 (1825): 20 [30]. <http://digital.bms.rs/ebiblioteka/pageFlip/reader/index.php?type=numerated&id=51&m=2#page/1/mode/lup> (приступљено 21. 12. 2019).
12. Марковић, Љубица. „Павле Поповић: његове заслуге за наше библиотеке и библиографски рад у нас”. *Гласник Народне библиотеке: годишња библиографија Народне библиотеке и извештаји о раду* год. 1, св. 5–6 (1940): I–VI.
13. Михаиловић, Људмила. „Библиографије југословенских листова и часописа, Београд 1950”. *Библиотекар* год. 2, бр. 2/3 (1950): 280–281.
14. Михаиловић, Људмила. „Поводом питања библиографије: једно мишљење”. *Библиотекар* год. 1, бр. 1 (1948): 47–49.
15. Михаиловић, Људмила. „Slovenska bibliografija 1945–1947. Izdala NUK, Ljubljana, 1948”. *Библиотекар* год. 1, бр. 4 (1949): 465–466.
16. Мишић, Смиља. „Међународна конференција библиографа у Варшави и питање дефиниције појма национална библиографија”. *Библиотекар* год. 9, бр. 3/4 (1957): 177–178.

17. Mišić, Smilja. „Predgovor”. U *Bibliografija jugoslovenskih bibliografija: 1945–1955*. Beograd: Bibliografski institut FNRJ, 1958.
18. Мишић, Смиља. „Рад на ретроспективној националној библиографији књига у Југославији: методи рада и проблеми”. *Библиотекар*, год. 9, бр. 3/4 (1957): 204–214.
19. Николић, Јелена. „Библиографија радова Рада војвођанских музеја, св. 11–20: регистар”. *Рад војвођанских музеја* св. 20 (1971): 415–426.
20. Николић, Јелена. „Грађа за библиографију библиотекарства Војводине”. У *Библиотекарски годишњак Војводине*, 295–313. Нови Сад: Матица српска 1962.
21. Николић, Јелена. „Грађа за библиографију библиотекарства Војводине”. У *Библиотекарски годишњак Војводине*, 193–202. Нови Сад: Матица српска 1963.
22. Николић, Јелена и Ирина Троицки. „Садржај билтена „Књижничар”: (свеска 1–28, 1952–1958)”, 172–195. У *Библиотекарски годишњак Војводине*. Нови Сад: Матица српска, 1961.
23. Поповић, Олга. „Међународни стандарди за библиографски опис публикација као битни инструменти за успостављање јединственог система информација”. *Библиотекар* год. 9, бр. 3/4 (1974): 27–34.
24. Продановић, Милица Б. „Љубица Марковић”. *Библиотекар* год. 1, бр. 3 (1949): 313–314.
25. Секулић, Исидора. „Помен, спомен, сећање: поводом десетогодишњице смрти Љубице Марковић, библиотекара Универзитетске библиотеке”. *Библиотекар* год. 9, бр. 1/2 (1957): 167–168.
26. Сечански, Вера. *Библиографија*. Београд, 1969.
27. Сечански, Вера. *Библиографија: (скрипта за стручни испит)*. Београд: Народна библиотека СР Србије, 1975.

28. Сечански, Вера. „Биографија и библиографија радова Смиље Мишић”. *Библиотекар* год. 33, бр. 1/6 (1981): 19–22.
29. Сечански, Вера. „Приказ Луја Лежеа Српске библиографије за новију књижевност 1741–1867 Стојана Новаковића у па-риском часопису *Revue citique d histoire et de literature*, 1869, 29”. У *Сусрети библиографа* ‘89, 59–64. Инђија: Народна библиотека „Др Ђорђе Натошевић”, 1990.
30. Сечански, Вера. „Прилог библиографији 18. века Србија посебним освртом на Српску библиографију 18. века Георгија Михаиловића”, у *Сусрети библиографа* ‘83, 51–65. Инђија: Народна библиотека „Др Ђорђе Натошевић”, 1984.
31. Сечански, Вера. „Сувремене публикације око Темишварског сабора 1790. године” . *Прилози за књижевност, језик, исто-рију и фолклор* књ. 40, св. 3–4 (1974): 209–220.
32. Срдановић-Бараћ, Олга. „Библиографија, њена улога и могућности”. *Библиотекар* год. 15, бр. 1 (1963): 30–34.
33. Срдановић-Бараћ, Олга. „Библиографија српске пољоприв-редне књиге Србије и Војводине у XIX веку” . Београд: Научно дело, 1965.
34. Срдановић-Бараћ, Олга. „Жене из Библиографије Стојана Новаковића”. *Библиотекар* год. 14, бр. 2 (1962): 131–135.
35. Srdanović-Barać, Olga. *Osnove bibliografije: principi–problemi: praksa–primena*. Београд: Institut za spoljnu trgovinu, 1972.
36. Срдановић-Бараћ, Олга *Улога српског пољопривредног друштва и ‘тежака’ у развоју пољопривреде Србије до Првог светског рата* (докторска дисертација). http://arhiva.unilib.rs/unilib/projekti/disetacije_2/fakulteti/ekonomski_fakultet.php (приступљено 26. 9. 2019).
37. Udruženje univerzitetski obrazovanih žena u Jugoslaviji. *Bibliografija knjiga ženskih pisaca u Jugoslaviji = Bibliographie des livres des femmes auteurs yougoslavie*. Београд;

Ljubljana; Zagreb: Udruženje univerzitetski obrazovanih žena u Jugoslaviji, 1936. http://www.knjizenstvo.rs/uploads/attachment/vest/1/bibliografija_1936.pdf

38. Чурчић, Лазар. „Јелена Николић”. *Библиотекар* год. 40, бр. 3/4 (1988): 81.

Dragana Grujić

University of Belgrade

Faculty of Philology

dragana.grujic@fil.bg.ac.rs

WOMEN’S CONTRIBUTION TO DEVELOPMENT OF SERBIAN BIBLIOGRAPHY

Summary: Although the Serbian bibliography has been developing since the 18th century, significant achievements of women in this area were recorded only in the 20th century, especially after the Second World War. This paper will highlight the contribution of women bibliographers, such as Ljudmila Mihailović, Ljubica Marković, Smilja Mišić, the versatile Olga Srdanović Barać, Vera Sečanski, one of the first bibliographical textbooks in our country, then the woman winner of the award “Dušan Panković” for achievements in the field of bibliography, as well as women who participated in the development of bibliography at the national level.

Keywords: national bibliography, Ljudmila Mihailović, Ljubica Marković, Smilja Mišić, Olga Srdanović Barać, Vera Sečanski, award “Dušan Panković”.